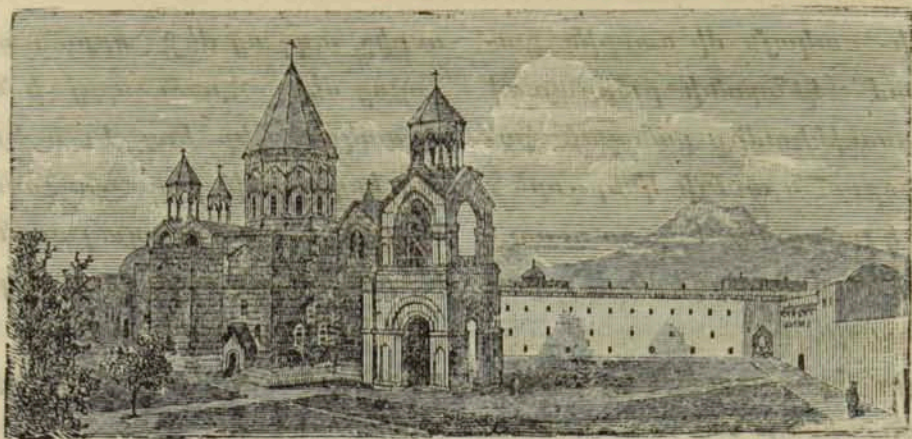

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Գ.—ՇՐՋԱՆ Ժ.

ՏԱՐԻ Թ.—ՄԱՐՏ 31.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՔԱՐՈՂԻՉՔ.

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ գգաւի եղած է քարոզչաց պակասութիւնը՝ մանաւանդ ներկայ ժամանակումս՝ յորում գրեթէ ամեն օր գաղափար նոր՝ աղանդ նոր եւլն կծագի, եւ չարաչար կտարածուի յանուն եւ ընդ պատուակաւ ազատութեան խղճի եւ մըտաց:

Երբ եկեղեցին ապահովեալ լինի հրմուտ՝ անձնանուէր եւ կենցաղագէտ քարոզիչներով, անշուշտ ժողովուրդն եւս ապահովեալ կհամարուի եւ հեշտեալ կպաշտպանուի եկեղեցւոյ թըշնամեաց դէմ, եւ յայնժամ ամեն նոր վնասակար գաղափար՝ նոր աղանդ եւ վատթար նպատակաց հոսանքներ չեն կարող աւելի հարուածներ տալ մեր

եկեղեցւոյն, վասն զի շուտով առաջները կառնուին:

Ոչ հրապարակական լրաթերթերը եւ ոչ մատենագրական երկասիրութիւնք՝ ինչպէս նաեւ քաղաքական անկախ կաղմութիւն եւ զօրաւոր դիրքն կարող են ըստ արժանւոյն եւ առ հասարակ տմենուրեք ամեն աստիճանի եւ կարգի անձանց մէջ այնպէս ազդողագոյն ներգործել եւ արդիւնաւորել՝ ինչպէս որ կյաջողին եւ յաւէտ աւելի արդիւնաւոր գործել կրնան քարոզիչք կենդանի բարբառով եւ ատենախօսութեամբք՝ մանաւանդ միջին եւ ստորին կարգի ~~.....~~ ժողովուրդեան մէջ:

Յիրաւի տգէտ եւ ուսումէն զուրկ ժողովուրդեան՝ երբ որ իւր կրօնական դաւանութիւնքը եւ ուսմունքը՝ հոգեշահ խրատներ եւ Ս. Գրոց վերայ բացատրութիւնք աւանդել հարկ անհրաժեշտ է՝ կարելի է գրաւոր կամ հրատարակութեամբք խօսել եւ քարոզել, եւ ժողովուրդն ինչ կհասկանայ եւ որ

քան կշահուի: սակայն մի ստորին քարողիչն անգամ՝ կենդանի բարբառով եւ ատենախօսութեամբք քան զայն համեմատաբար որքա՞ն աւելի կներգործէ եւ արդիւնք կյաջողցնէ երբ որ ուսումէն զուրկ տգէտ ժողովրդեան մէջ քարոզէ եւ աշխատի:

Վերջին այս ճշմարտութիւնը անուրանալի եւ անհերքելի է:

Հայք ընդհանրապէս եւ միշտ ամենուրեք կրօնական քարոզութեանց եւ հոգեշահ խրատուց համար եթէ չասեմք մոլուած՝ սակայն պիտի անշուշտ խոստովանիմք, զի անյադ եւ պատրաստ են: կայ որ ուսանել եւ գործելոյ բաղձանօք՝ եւ սակաւ մաս մի եւս կայ՝ հետաքրքրութենէ շարժեալ: Եւ ահա այսպիսի բնաւորութեամբք է՝ որ երբ իւրեանց հասկացած լեզուով մի օտարէն անգամ որպիսի եւ իցէ՝ մանաւանդ կրօնական բովանդակութեամբ քարոզութիւնք կրլսեն՝ խկոյն լսելոյ կը հակին եւ կհետապնդեն: որով եւ շատ անգամ՝ կը գրաւուին եւ կմոլորուին՝ եթէ ներհակը այս ինքն ողջամիտ վարդապետութիւնքը քարոզողներ չգտնուին, թէ եւ երբեմն ողջամիտ վարդապետութիւնքն եւս ապարդիւն կմնան: զորս բացատրելը եւ մանրամասնելը ուրիշ պատեհ առթի եւ յօդուածոյ կիթողումք:

Պէտք է երբէք դարմանալ՝ երբ Հայք այսպիսի յատկութեամբք ամեն տեղ՝ ամեն ազգերէն միշտ համեմատաբար աւելի շատ կհիւրասիրեն եւ կիւրացնեն ամեն աղանդ եւ գաղափար եւլն: հետեւաբար ոչ մի ազանդ եւ կրօն այնքան եկամուտ գտանել չեն յաջողիր

ուրիշ ազգաց մէջ՝ որքան որ կգտնեն Հայոց մէջ: Վասն որոյ ի ներկայումս ոչ սակաւ հերձեալ եւ ուժացեալ մասեր կը գտնուին թշուառ Հայոց մէջ Հայա-յոյն, Հայա-պապագաւան, Հայալուծերական եւն անուններով դրոշմուած:

Ի՞նչ է այսպիսի ցաւալի եւ ողբալի դրութեան հիմնական գեղը եւ դարմանը:

Անշուշտ պէտք է ժողովուրդը համահաւասար եւ ընդհանրապէս զարգացնել եւ լուսաւորել թէ կրօնական բարոյական եւ թէ կենցաղօգուտ կարեւոր ուսմամբք եւ գիտելիօք հետըհետէ ըստ պահանջման դարուս: Այս գլխաւոր միջոցը արդարեւ միակ եւ կարուկ հնարք եւ դարմանն է, որով ժողովուրդը ինքնին ամեն բան կհասկանայ եւ գիտակցաբար կհետեւի իւր կրօնին եւ Ազգութեան եւլն: Սակայն պէտք է միանգամայն իկշիռ առնուլ այն ամեն դժուարութիւնքը եւ բաւական երկար ժամանակի կարօտ լինելը՝ որով այնքան մեծ նեղութիւններ եւ տագնապներ կրելով՝ գուցէ կիսով չափ հուսկ ուրեմն կարելի լինի հասանել մտադրեալ նպատակին՝ եթէ եւ այն ջանքը անարգել՝ ապահով եւ յարատեւ լինի: Բայց այս խնդրոյ հետ համեմատելով եւ կշռելով քարողիչներ պատրաստելոյ եւ ունենալոյ խնդիրը եւ կարեւորութիւնը՝ անշուշտ բանիմաց անձինք շատ շուտով եւ հեշտեալ կհամոզուին այս վերջի միջոցիս գոնէ առ ժամս ամենակարեւոր՝ ամենահեշտ եւ ամենայաջողակ հնարք եւ դարման լինելոյն նկատմամբ:

Քաւ լիցի թէ՛ մեր նպատակն լինի այնպիսի քարոզիչներ պատրաստել եւ ունենալ՝ որպիսիքը բաւական դարերէ հետէ ունին Հռոմ՝ եւ Նութերականք, եւ այնպէս զիրար չարաչար կհալածեն եւ կհարուածեն ի նախատինս Քրիստոսի եւ Քրիստոնէութեան. մեք ոչ կարողութիւն՝ ոչ միջոց եւ ոչ պէտք ունիմք այնպիսի ատելի եւ զգուելի պարտաւորութեանց եւ պաշտօնի, մանաւանդ թէ առաւելապէս դո՛հ եւ ուրախ պիտի լինիմք՝ երբ յաջողիմք գէթ մեր ունեցածը՝ մեր ազգը եւ եղբայրները յամբողջութեան եւ իմիութեան պահպանել՝ խառնախումբ օտար գայլերէն եւ մարդախոշոշ ճիրաններէն ազատել եւ ապահովել, եւ ահա այսպիսի եռանդեամբ եւ փափագանօք կտեսնեմք եւ կհետադօտեմք մեր քարոզչաց համար ունեցած զգալի մեծ պահասութիւնքը եւ կարօտութիւնքը, որ ամեն տեղ շատերուն դժգոհութեանց առիթ է եղել եւ շատ արտունջներ կրլսեմք շատ կողմերէն մանաւանդ Ռուսաստանի Հայաբնակ փիճակներէն, յորոց մինն է Արարաբայ ներկայ շրջանի նախընթաց Յունկարի ամսաթերթում ի Շուշույ ստացեալ եւ հրատարակեալ մի նամակը՝ որ ի Բագու պատահած մի անցքը կը նկարագրէ, ի Բագու կասեմք եւ կրկրկնեմք, վասն զի Ռուսաստանի Հայաբնակ քաղաքացի մէջ Հայոց նկատմամբ ըստ զարգացման եւ ըստ հասկացողութեան եթէ ոչ առաջին՝ գէթ եւ ոչ ստորին տեղը գրաւած է եւ կպարծենայ Մարքսի-Էնկէլսի-Լենինի եւ Հայկական ազգօգուտ ուրիշ հաստատութեամբք։ Նոյն

իսկ Ս. Էջմիածնի սեփականութիւնն եւ կից եղած Վաղարշապատ գեղջ մէջ 21-26 տարիներէ հետէ կան այնպիսիներ եւ Շուշույ նամակագրին յայտնած տրանջանաց նման երբեմն արտունջներ կլսուէին՝ թէ եւ ի ներկայս բաւական մեծ տարբերութիւն եւ հանդարտութիւն կայ։ Հասկա ուրիշ քաղաքացի մանաւանդ գիւղօրէից մէջ որքա՞ն կարօտութիւնք եւ արտունջներ կան՝ թէ եւ առ այժմ՝ ըստ մեծի մասին անմերձեանալի գրութեան մէջ են՝ չնայելով որ ըստ մեծի մասին եւս տգէտ եւ խեղճ քահանայից հովուութեանց եւ կառավարութեանց ներքեւ կը գտնուին. բայց պէտք է մտածել եւ հեռատեսել՝ որ ժամանակները միշտ փոփոխութեանց ենթակայ են՝ եւ մի օր անշուշտ թրշնամին միջոց եւ պատեհ առիթ կը գտնէ նոյն տեղերում եւս ծակամուտ լինիլ եկամուտներ որոտալոյ համար։ Արեւմն ի՞նչ պէտք է անեմք եւ ի՞նչպէս զարման պիտի տանիմք թէ ներկայումս եւ թէ ապագայումս մեր Եկեղեցւոյ եւ Ազգի դէմ սպառնացող վտանգներու առաջքը ըստ հնարաւորին այժմէն գրաւելոյ համար, որպէս զի աւելի մեծ եւ վտանգաւոր հարուածներու ներքեւ չընկճուիմք եւ փճանամք։

Դարձեալ կասեմք եւ կերեքկնեմք, զի առ այժմ՝ մեծայոյս եւ արագահաս միջոցն է անշուշտ ուսեալ եկեղեցական քարոզիչք^{*)} պատրաստել եւ ունենալը,

(*) Յիշատի միտքնեայ վարժապետք եւ ըստ բաւականին կարող են ծառայել այսպիսի բարի նպատակի, մանաւանդ նորա աւելի մօտիկ յա-

որք պէտք է ոչ միայն հմուտ՝ այլ եւ բարեկիրթ եւ կենցաղագէտ լինելով՝ ողջամտութեամբ քարոզեն կրօնական դաւանութիւնքը եւ գիտելիքները՝ ինչպէս նաեւ յաւէտ հոգեշահ խրատներ՝ Ա. Գրոց վերայ ուղղափառ բացատրութիւններ եւ յորդորներ, այլեւ անձանցն առաքինասէր եւ բարեգործ՝ ջերմեռանդ եւ Աստուածապաշտ՝ հեղձ Աստուածավախ՝ բարեխիղճ՝ ներողամիտ՝ եղբայրասէր կամ՝ ընկերասէր՝ մարդասէր՝ ողջախոհ՝ ժուժկալ՝ համբերատար՝ անձնանուէր՝ աշխատասէր եւ բարեյաւատակ վարուք՝ բարուք եւ օրինակներով կենդանի տիպար եւ նախանձ կարողանան ազդել եւ շարժել ժողովրդեան մէջ. որով յաւէտ Աստուծոյ երկիւղած որդիք եւ երկըրպագունք կը աղմանան, միանգամայն

բարերութեամբ ժողովրդեան և ընտանեաց հետ՝ այնպիսի բարեյոյս դիրք ունին՝ զի շարունակ կարող են բարի խօսակցութիւններով ազդեցութիւններ ունենալ և յորդորներ կարգալ ժողովրդեան, միանգամայն օտարոտի և ազգակործան ճանապարհներէ զզուշացնել, սակայն ԲՐԵՒԷԼԻՆ՝ ՌԱԵՆ՝ ԿՐԵՂՈՍ և ԿՐԵՂՈՍ՝ վարժապետները ևս առաւել հազուադիւս են, իսկ ի ներկայիս գտնուածները այնքան թիկնի և պակասաւոր են իւրեանց ուսմանց՝ վարուց և բարուց մէջ՝ որ նոցա ԿՐԵՒԷԼՈՍ անունը անգամ տալը մեղք է, որք աւելի կ'ընտանուորեն ժողովուրդը և Հայկազն մանկտին, շարունակ երկպառակութիւնք և խռովութիւնք կսերմանն և կ'յարուցանեն ժողովրդեան մէջ, որոց հետ մի քանի անարժան եկեղեցականք ևս միանալով՝ ժողովուրդը շարաշար կ'յուզի և կտոգորուի նոցա երեսէն, իսկ արդիւնքը և բուն նպատակը ոչ այլ ինչ է՝ եթէ ոչ՝ կարճ ասելով՝ անձնական կերք և զգուշի շահաւորութիւն:

Հայաստանեայց Ազգի եւ Եկեղեցւոյ հաւաքաւոր եւ հաւատարիմ անդամներ կը զարգանան եւ կ'այլածառանան:

Բայց ի՞նչպէս եւ ո՞ւր պէտք է պատրաստել այսպիսի քարոզիչները: — Ուրիշ յօդուածով կ'գրեմք:

Վ. Ե. Մ.

ՆԻԿՈՒԼԵՊՍԿՈՊՈՍ

ԵՒ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐԶԻՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՅ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Ի ԿԵԼՈՒԼԻՈՒԹԻՒՆ:

(ՇԵՐՅԱՐԷԷՆ)

Գ.

Այն ժամանակները, այս ինքն ժեղարուն սկիզբները, Պարսից Շահաբաս թագաւորը գեռ նոր քշել էր Հին Զուղայի բնակիչներն յԱսպահան, եւ Արաբաւտեան Նահանգը ռոնակոխ լինելով Պարսից եւ Օսմանցւոց զօրքերուն, սուրբ էջմիածնայ Աթոռն եւս մեծ նեղութեան եւ սաստիկ տառապանաց մէջ կ'գտնուէր: Այն տառապանաց մի պատճառն եւս էր Դաւիթ եւ Մելքիսէթ Կաթուղիկոսներուն նիւթական եւ բարոյական խեղճութիւնն, որով կաթուղիկոսական իշխանութիւնն իրարու ձեռքէ քաշքշելու պէս վարուելով, եւ երկուքն եւս իւրեանց փառասէր կամ շահասէր դիտաւորութեանցը հասնիլ չկարենալով: